

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ПАЦЮК Вікторія Сергіївна

УДК 911.3:338.48 (477.46)

**ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ІНДУСТРІАЛЬНОГО ТУРИЗМУ
КРИВОРІЗЬКА**

11.00.02 – економічна та соціальна географія

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата географічних наук**

Київ – 2011

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі країнознавства та туризму географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доктор географічних наук, професор
Любіцева Ольга Олександрівна
 Київський національний університет
 ім. Тараса Шевченка
 завідувач кафедри країнознавства та туризму

Офіційні опоненти: доктор географічних наук, професор,
Мезенцев Костянтин Володимирович,
 Київський національний університет
 ім. Тараса Шевченка
 професор кафедри економічної та соціальної географії

кандидат географічних наук, доцент
Афанасьєв Олег Євгенович,
 Дніпропетровський національний університет імені
 Олеся Гончара
 доцент кафедри фізичної та економічної географії

Захист відбудеться 24 жовтня 2011 р. о 13.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.07 при Київському національному університеті імені Тараса Шевченка за адресою: МСП-03680, м. Київ, просп. акад. Глушкова, 2, географічний факультет, ауд. 312.

Відгуки на автореферат надсилати на адресу: МСН 01601, м. Київ-601, вул. Володимирська, 64, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, географічний факультет, проф. Іщуку С.І.

З дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці Київського національного університету імені Тараса Шевченка (01017, м. Київ, вул. Володимирська, 58).

Автореферат розісланий «22» вересня 2011 р.

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради,
 доктор географічних наук, професор

С. І. Іщук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Соціально-економічна ефективність туризму визначається його здатністю задовольняти зростаючі потреби як внутрішніх, так і міжнародних туристів у новому туристичному продукті. Сучасному ринку туристичних послуг притаманна динамічність та диверсифікація, позначена виникненням нових видів та форм туризму. Одним з таких видів є індустріальний туризм (ІТ), що розвивається на територіях інтенсивного промислового освоєння, які на етапі постіндустріального розвитку суспільства викликають цікавість і створюють мотивацію до подорожей з метою ознайомлення і використання індустріальної спадщини. Саме в постіндустріальних країнах цей вид туризму позначений найбільшим розвитком.

Індустріальний потенціал України створює підґрунтя для розвитку ІТ у промислових регіонах, що дозволить їм не тільки вийти на ринок туристичних послуг, а й поліпшити соціально-економічну ситуацію. Значний потенціал для розвитку цього виду туризму має Криворіжжя – регіон з іміджем гірничо-видобувного та металургійного центру країни. І саме цей імідж стимулює розвиток ІТ в регіоні. Тому особливої актуальності набуває суспільно-географічне дослідження ресурсної бази, явищ, процесів, виявлення тенденцій і закономірностей геопросторової організації ІТ на Криворіжжі.

Окремі аспекти дослідження проблем розвитку і територіальної організації індустріального туризму розглянуті в роботах українських (М. П. Крачило, О. О. Бейдик, В. К. Кіптенко, І. Г. Смірнов, О. О. Любіцева та ін.) та зарубіжних вчених (В. А. Квартальнов, А. Ю. Александрова, В. Г. Гуляєв, Е. А. Файбусович, Ю. О. Веденін, Дж. Холловей, Н. Тейлор та ін.). Безпосередньо проблеми вивчення індустріальної спадщини та її використання в ІТ розглядали Ю. Г. Тютюнник, Г. І. Денисик, В. Л. Казаков, В. В. Запарій, В. А. Снитко, О. Б. Морозова, Л. І. Зеленська, О. Є. Афанасьєв, К. М. Горб.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження безпосередньо пов'язане з основними напрямками науково-дослідної роботи, що проводиться у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, зокрема, науково-дослідної теми "Суспільно-географічні основи дослідження регіональної екологічної безпеки" (номер державної реєстрації 0106U005754) і кафедри фізичної географії та геології Криворізького державного педагогічного університету «Регіональні антропогенні ландшафти: теорія і практика» (протокол Вченої ради університету від 10.01.2008 р.).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка теоретико-методичних засад суспільно-географічного дослідження територіальної організації індустріального туризму у регіоні промислової спеціалізації.

Досягнення поставленої мети передбачало вирішення таких завдань:

- удосконалити поняття «індустріальний туризм» (ІТ), розкрити його сутність, структуру, визначити місце і роль в туризмі;
- проаналізувати світовий та вітчизняний досвід становлення ринку туристичних послуг у промислових регіонах і виявити значення ІТ;
- розробити методику суспільно-географічного дослідження ІТ;
- виявити передумови та фактори формування та функціонування ІТ Криворіжжя;
- оцінити рівень обізнаності мешканців регіону про ІТ та перспективи його становлення на Криворіжжі;
- провести комплексний аналіз туристичної інфраструктури Криворізького індустріально-туристичного району з метою визначення рівня її розвитку та здатності забезпечувати ІТ;
- провести районування території Криворіжжя за потенціалом розвитку ІТ та оцінити внутрішню диференціацію в межах підрайонів;
- визначити геомаркетингову стратегію і перспективні напрямки виходу індустріального туризму Криворіжжя на ринок туристичних послуг України.

Об’єктом дослідження є умови і ресурсний потенціал Криворіжжя для становлення індустріального туризму, **предметом** – його територіальна організація.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження є фундаментальні положення суспільної географії. Використання методів системно-структурного аналізу дозволило розглянути об’єкт дослідження в усій повноті його внутрішніх та зовнішніх зв’язків. Експедиційні та дистанційні методи забезпечили збір вихідної інформації. Методи порівняльно-географічного та статистичного аналізу дозволили оцінити стан та динаміку розвитку туризму на Криворіжжі, соціологічні методи – виявити ставлення до індустріального туризму та проблеми його організації, а метод картографічного моделювання – виявити специфіку територіальної організації ІТ.

Інформаційною базою дослідження були первинні статистичні та фондові матеріали обласного статистичного управління, управління статистики у м. Кривий Ріг, управління культури і туризму Дніпропетровської обласної державної адміністрації, низки управлінь Криворізького міськвиконкому, Зеленодольської державної міської адміністрації, державних районних адміністрацій Криворізького, Широківського, Софіївського, Апостолівського районів Дніпропетровської області, Петровського та Долинського районів Кіровоградської області, Високопільського району Херсонської області, польові та картографічні матеріали, різноманітні літературні джерела, матеріали періодичних видань, науково-практичних конференцій, Інтернет-ресурс.

Наукова новизна одержаних результатів.

Вперше:

- розроблено ряд понять: індустріально-туристичний комплекс, індустріально-туристичний район, індустріально-туристичний рейтинг території;
- систематизовані умови і фактори розвитку та територіальної організації ІТ;
- запропоновано та апробовано методику суспільно-географічного дослідження ІТ на регіональному рівні;
- запропоноване індустріально-туристичне районування та дана рейтингова оцінка можливостей розвитку ІТ у підрайонах Криворіжжя.

Удосконалено:

- поняття «індустріальний туризм» та його структуру;
- сутність понять: «індустріально-туристичні ресурси», «індустріально-туристичний потенціал», «індустріальний краєвид», «індустріально-туристичний парк», «індустріально-туристичний маршрут»;
- процедуру аналізу ресурсної бази для розвитку ІТ.

Отримали подальший розвиток:

- ретроспективні дослідження ІТ в світі та в Україні, на Криворіжжі, зокрема, шляхом обґрунтування і виділення етапів розвитку ІТ;
- геомаркетингова стратегія виходу ІТ Криворіжжя на туристичний ринок України;
- розробка спеціалізованих індустріально-туристичних маршрутів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні положення роботи доведено до рівня конкретних практичних пропозицій і рекомендацій щодо територіальної організації ІТ Криворіжжя. Виконане дослідження та отримані результати дозволять раціональніше планувати індустріально-туристичну діяльність, удосконалити територіальну структуру індустрії туризму. Науково-теоретичні розробки дисертаційного дослідження впроваджуються в практичну діяльність Управлінням культури і туризму виконкому Криворізької міської ради (довідка № 584 від 11.05.2011 р.), Дніпропетровським обласним центром з охорони історико-культурних цінностей, Криворізьким бюро подорожей та туризму (довідка № 28 від 6.04.2011 р.), туристичними фірмами м. Кривого Рогу.

У процесі роботи над даною тематикою створено базу даних індустріальних об'єктів Криворіжжя, туристичний паспорт Криворіжжя, проект концепції розвитку ІТ в Україні до 2015 року, проект програми розвитку ІТ в Дніпропетровській області на 2010-2020 роки, туристичні маршрути індустріальної тематики. Результати дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі Криворізького державного педагогічного університету при викладанні дисципліни «Туристичні ресурси України», «Основи туризмології», «Менеджмент туризму» (довідка №18-318 від 18 травня 2011 р.).

Прикладні результати й рекомендації можуть бути використані управлінням культури і туризму Дніпропетровської облдержадміністрації

для оптимізації місцевих стратегій управління галуззю, Державною туристичною адміністрацією при розробці серії туристичних маршрутів територією України, недержавними туристичними організаціями та різноманітними інвестиційними фондами як інформаційна основа для реалізації туристичних проектів в Україні, у навчальному процесі студентів географічних, туристичних та економічних спеціальностей.

Особистий внесок автора. Дисертаційна робота є самостійно виконаним дисертаційним дослідженням, в якому викладено авторський підхід до дослідження територіальної організації індустріального туризму. Усі наукові результати, викладені в дисертації та наведені в авторефераті, отримані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в роботі використані лише ті ідеї та положення, що є результатом особистих напрацювань автора.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дисертаційного дослідження доповідалися та обговорювалися на наукових конференціях загальнодержавного та міжнародного рівня, зокрема: III Міжвузівській науково-практичній конференції «Наукова парадигма географічної освіти України в XXI столітті» (Донецьк, 2007), IV Міжнародній науковій конференції «Молоді науковці - географічній науці» (Київ, 2007), науковій конференції «Шевченківська весна» (Київ, 2007, 2008), Міжнародній науковій конференції «Індустріальна спадщина в культурі і ландшафті» (Київ, 2007, Кривий Ріг, 2008), Міжнародній науковій конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Географія, екологія, геологія: перший досвід наукових досліджень» (Дніпропетровськ, 2009, 2010), X З'їзді Українського географічного товариства: Географія в інформаційному суспільстві (Київ, 2008), IV Міжнародній науково-практичній конференції «Туристична індустрія: сучасний стан та пріоритети розвитку» (Луганськ, 2009, 2010), Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих науковців «Регіон: суспільно-географічні аспекти» (Харків, 2008–2010), Міжнародній науково-практичній конференції «Туристичний бізнес: світові тенденції та національні пріоритети» (Харків, 2010), «ЄВРО-2012: Туристичний супровід» (Київ, 2011), II Міжнародній науково-практичній конференції «Краєзнавство і туризм у соціокультурному розвитку особистості» (Глухів, 2011).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 32 наукові праці, загальним обсягом 7,1 др. арк., з яких 31 є одноосібною, у тому числі 9 статей обсягом 2,6 д.а. – у наукових фахових виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація викладена на 379 стор. друкованого тексту (з них 167 сторінки – основного), включає 3 таблиці, 17 рисунків, в тому числі 3 картосхеми, та складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел (297 найменувань на 28 сторінках), 20 додатках на 184 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **«Теоретико-методологічні основи суспільно-географічного дослідження індустріального туризму»** обґрунтовано поняття «індустріальний туризм», розкрито його структуру, місце і роль в туристичній галузі, виділено умови та чинники його формування і функціонування, проаналізовано світовий досвід становлення та розроблено методичний апарат дослідження даної проблематики

У процесі опрацювання поняттєво-термінологічного апарату суспільно-географічних досліджень індустріально-туристичної проблематики розкрито поняття «індустріальний туризм» (ІТ) як виду туризму, зосередженого в промислових регіонах, що має на меті споглядання індустріальних ландшафтів, ознайомлення з витворами індустріальної архітектури, відвідування як функціонуючих, так і непрацюючих виробничих підприємств з метою задоволення пізнавальних, професійних, ділових інтересів.

У процесі проведення дослідження розроблено структуру ІТ, ключове місце в якій займають індустріально-туристичні об'єкти та індустріальні ландшафти, що в сукупності являють собою «індустріальний краєвид» - інформаційно-візуальне поєднання історично сформованих протягом тривалого часу антропогенних комплексів, які через сукупність певних естетичних властивостей мають пізнавальну цінність для туристів. Окрім цього, до структури ІТ входять індустріально-туристичні ресурси (ІТР) та індустріально-туристичний потенціал (ІТП). ІТР – об'єкти та явища антропогенного або техногенного походження, які мають ґносеологічну цінність та включають в себе специфічні риси індустріальної стадії розвитку суспільства і можуть бути використані з туристичною метою. ІТП – сукупність гірничопромислових та фабрично-заводських об'єктів і ландшафтів, атрактивні параметри яких є або в перспективі можуть стати передумовами організації туризму на певній території.

Місце ІТ серед видів туризму визначається його ресурсною базою, мотивацією подорожей та специфікою туристичного продукту, що й визначило підходи до його структурування (рис.1).

Територіальна організація ІТ визначається як науково обґрунтоване просторове поєднання індустріального та туристичного потенціалу території, що в процесі взаємодії формують індустріально-туристичний комплекс (ІТК). В свою чергу, ІТК – складне й диверсифіковане утворення, яке об'єднує та інтегрує індустріальні підприємства та заклади туристичної індустрії, спрямоване на забезпечення оптимальних умов відвідування індустріальних об'єктів. ІТК формується в процесі взаємопов'язаного розвитку різних видів діяльності, основними з яких є індустріальна та туристична при провідній ролі індустріальної, оскільки ІТ першочергово зорієнтований на відвідування індустріальних об'єктів. Суб'єктом ІТК є турист, так як саме на задоволення його потреб спрямоване функціонування ІТК. Оптимальне функціонування

ІТК можливе лише за умови створення необхідної інфраструктури та регулюючої діяльності органів управління і координації (рис. 2).

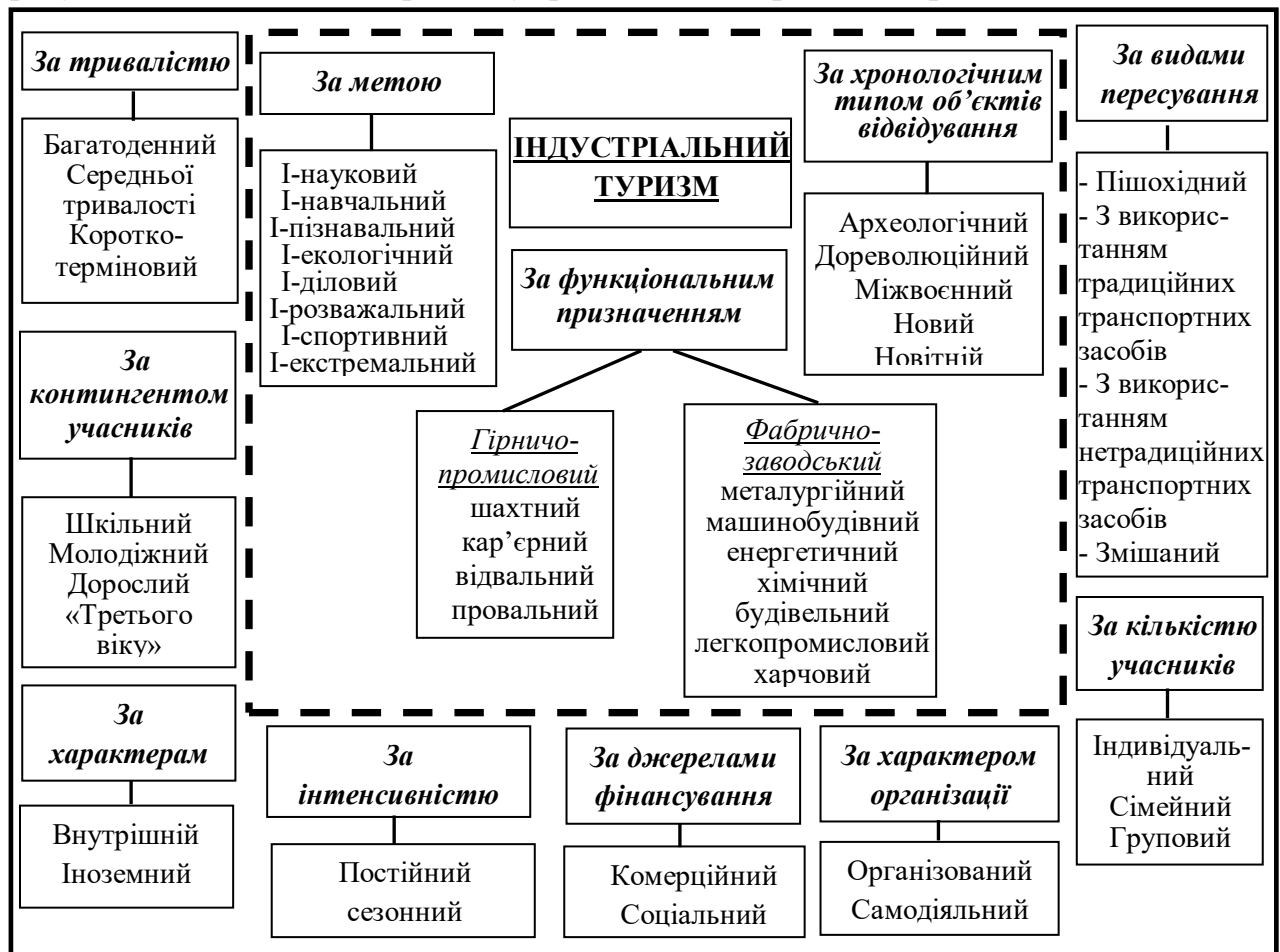

Рис. 1. Класифікація видів та форм індустриального туризму

Аналіз світового досвіду становлення ІТ свідчить, що епізодичні індустриальні екскурсії мали місце ще в 30-ті рр. ХХ ст., однак масового характеру набули протягом останніх двох десятиріч. Залучення туристів до

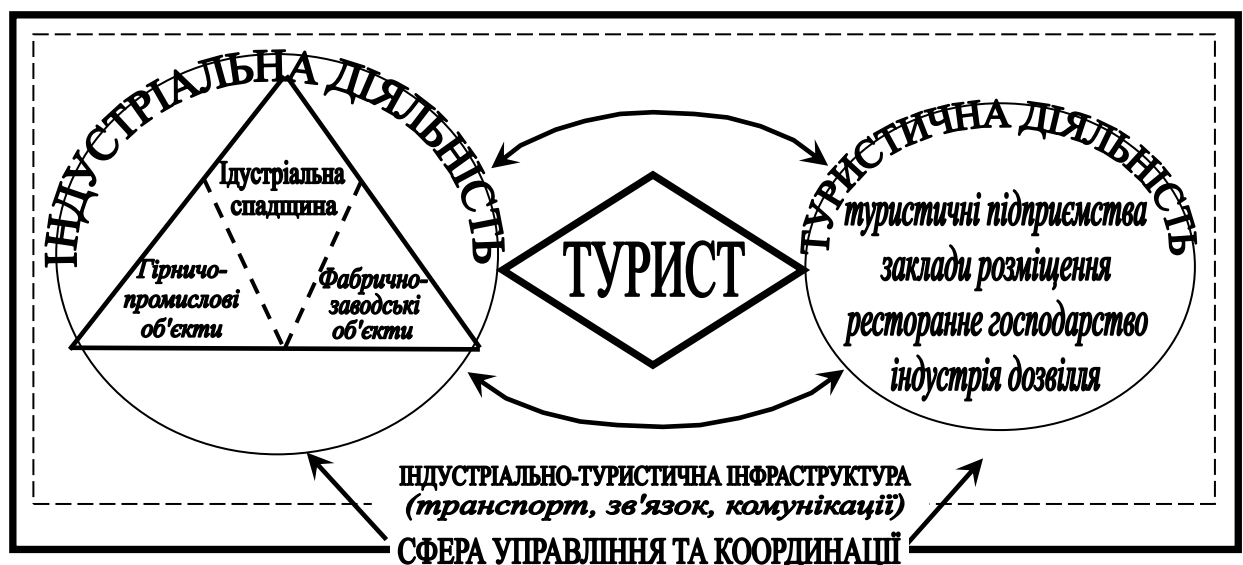

Рис. 2. Індустриально-туристичний комплекс

індустріальних об'єктів відбувається за трьома основними напрямками: екскурсії відвідувачів на працюючі підприємства, де відбувається ознайомлення як з історією, так і з сучасним станом виробництва; заповідання об'єктів індустріальної спадщини та подальша їх трансформація в туристичні парки і зони відпочинку; музеєфікація елементів або комплексів індустріальних об'єктів шляхом створення технічних музеїв, які зберігають матеріальні досягнення людства індустріального етапу розвитку, створення анімаційних програм.

Успішне становлення ІТ забезпечує ціла низка факторів, що можуть як стимулювати, так і лімітувати його розвиток. Умовами формування та функціонування ІТ є: наявність в районі індустріально-туристичних ресурсів; достатність розвитку туристичної інфраструктури; достатній рівень сервісу; укомплектованість туристичної сфери висококваліфікованими кадрами; наявність туристичних підприємств, що організовують індустріально-туристичні маршрути; достатній розвиток інформаційного забезпечення туристичного бізнесу; забезпечення повної безпеки туристів; змістовна рекламна кампанія та наявність інноваційних наукових розробок індустріально-туристичної тематики.

Методика суспільно-географічного дослідження ІТ розроблена для регіонального рівня і ґрунтується на можливій інтерпретації світового досвіду становлення даного виду туризму на терени району дослідження, детальному аналізі його ресурсної бази для потреб ІТ та виявленні можливостей і територіальних диспропорцій становлення туристичної діяльності в досліджуваному середовищі, розробці оціночних шкал для рейтингової оцінки ІТП виділених в процесі районування елементів.

Застосування авторської методики визначення індустріально-туристичного рейтингу території дало можливість провести рейтингову оцінку індустріально-туристичних підрайонів Криворіжжя за складовими індустріального блоку (естетична оцінка антропогенних ландшафтів, морфометричні характеристики кар'єрів, відвалів, працюючих та не функціонуючих шахт, фабрично-заводських об'єктів, не функціонуючих індустріальних об'єктів) та туристичного блоку (кількісні та якісні параметри закладів розміщення, туристичних підприємств, закладів харчування, транспорту, індустрії дозвілля).

У другому розділі **«Суспільно-географічна оцінка розвитку індустріального туризму на Криворіжжі»** висвітлено геопросторові аспекти виділення Криворіжжя як індустріально-туристичного району, зроблено ретроспективний аналіз розвитку туристичної діяльності, розглянуто та оцінено ресурсну базу Криворіжжя на придатність для розвитку ІТ.

Криворіжжя розглядається як **індустріально-туристичний район**, тобто територія, цілісна за потенціалом здійснення туристичної діяльності та організацією споживання туристичного продукту, оснований на використанні генетично взаємопов'язаних індустріальних об'єктів, які,

маючи певні атрактивні властивості, здатні викликати інтерес та забезпечувати яскраві враження туристів.

Ретроспективний аналіз становлення туризму на Криворіжжі дозволив виділити наступні етапи: зародження туризму (30-ті роки XX сторіччя), призупинення розвитку туризму (40-ві рр. XX ст.), відновлення та становлення туристичної діяльності (50-ті – 60-ті роки XX ст.), масового розвитку (70 – 80-ті роки XX ст.), занепаду туристичної діяльності (кінець 80-х - початок 90-х років XX ст.), стагнації (друга половина 90-х років XX ст.), відновлення туристичної діяльності (2000 – 2005 рр.), активізація туристичного руху (2006 р. – по сьогодні).

Систематизовано та відображено на авторських картосхемах інформацію про ресурсну базу Криворіжжя для ІТ, що представлена гірничопромисловими та фабрично-заводськими об'єктами (табл. 1).

Таблиця 1

**Об'єкти, що в перспективі можуть бути використані в
індустріальному туризмі**

<i>Гірничопромислові об'єкти</i>		<i>Фабрично-заводські об'єкти</i>	
Тип об'єкту	Кількість (од.) / площа (тис.га)	Тип об'єкту	Кількість (од.)
ГЗК	5	Металургійні	5
Працюючі шахти (основні)	26 (10)	Машинобудівні	28
Законсервовані шахти	25	Енергетичні	7
Кар'єри (працюючі)	55 (12) / 4,2	Хімічні	5
Відвали	88 / 7,0	Будівельні	14
Провальні зони та зони зсуву	11	Деревообробні	10
	15		5
Шламосховища	15 / 3,4	Харчової промисловості	14

На Криворіжжі розвинуте автомобільне, залізничне та авіасполучення. Для прийому туристів в районі дослідження існує досить потужна інфраструктура, представлена 22 закладами для тимчасового перебування, 53 туристичними підприємствами, 424 об'єктами громадського харчування. Дозвілля туристів здатні забезпечити Держцирк, Палац молоді і студентів, 4 кінотеатри, 4 театри, 32 музеї (з яких 10 технічних), 2 виставкові зали, 12 розважальних центрів. Для активного відпочинку населення створена доволі потужна спортивна база, що включає: 26 стадіонів, 14 басейнів, 104 тири, 28 тенісних кортів, автомотодром, 2 водноспортивні бази. І хоча більшість об'єктів туристичної індустрії Криворіжжя не відповідають міжнародним стандартам, потребуючи цілковитої модернізації, однак вони повністю можуть задовольнити вимоги середньостатистичного туриста (рис. 3).

Позитивними факторами становлення ІТ на Криворіжжі є: велика площа, значна концентрація та широкі хронологічні межі існування індустріальних об'єктів, що дає можливість організації різних напрямків ІТ;

багата індустріальна спадщина; наявність підприємств-рекордсменів; унікальність та естетична цінність індустріальних ландшафтів.

Негативними факторами розвитку ІТ на Криворіжжі є: відсутність законодавчо нормативної бази, яка б регламентувала розвиток ІТ; незацікавленість туристичних підприємств Криворіжжя у розробці місцевого туристичного продукту; невідповідність закладів туристичної індустрії міжнародним стандартам та непропорційна забезпеченість ними регіону; відсутність на індустріальних об'єктах умов для туристів: облаштованих під'їздів, оглядових майданчиків, спеціального спорядження тощо; нестача кваліфікованих екскурсоводів, які б могли розкрити особливості Криворіжжя як району зі значним індустріальним надбанням; небажання власників більшості підприємств сприяти залученню туристів.

У третьому розділі «Територіальна організація індустріального туризму Криворіжжя та рекомендації щодо її вдосконалення» наведено районування регіону за умовами розвитку індустріального туризму, розроблено маркетингову стратегію та рекомендації щодо виходу ІТ Криворіжжя на ринок туристичних послуг України.

Кількість об'єктів ІТ та туристичної індустрії, їх різноманітність та просторова концентрація дає можливість на території Криворізького індустріально-туристичного району виділити наступні елементи територіальної структури: Петрівський, Зеленодольський пункти та Криворізький агломерований вузол, в якому можна виділити Тернівський та Інгулецький центри, що раніше були окремими адміністративними утвореннями, а нині входять до складу міста Кривий Ріг (табл. 2, рис. 3).

Таблиця 2

Типи елементів територіальної структури індустріального туризму

Тип елемента	Критерії виділення	Назва	Ключові об'єкти ресурсної бази
<i>Пункт</i>	Наявність функціонуючого індустріального підприємства; незначна кількість закладів туристичної індустрії	Зеленодольський	Криворізька ТЕС
		Петрівський	Петрівський кар'єр
<i>Центр</i>	Наявність індустріального підприємства комплексного типу, що має містоформуюче значення; наявність різнопрофільних закладів туристичної індустрії	Інгулецький	Інгулецький ГЗК
		Тернівський	Тернівський ГЗК
<i>Вузол</i>	Наявність низки комплексних індустріальних підприємств, технологічно пов'язаних між собою виробничими зв'язками; наявність значної кількості різнопрофільних закладів туристичної індустрії	Криворізький	5 ГЗК, працюючі шахти, ВАТ «Арселор Міттал Кривий Ріг»

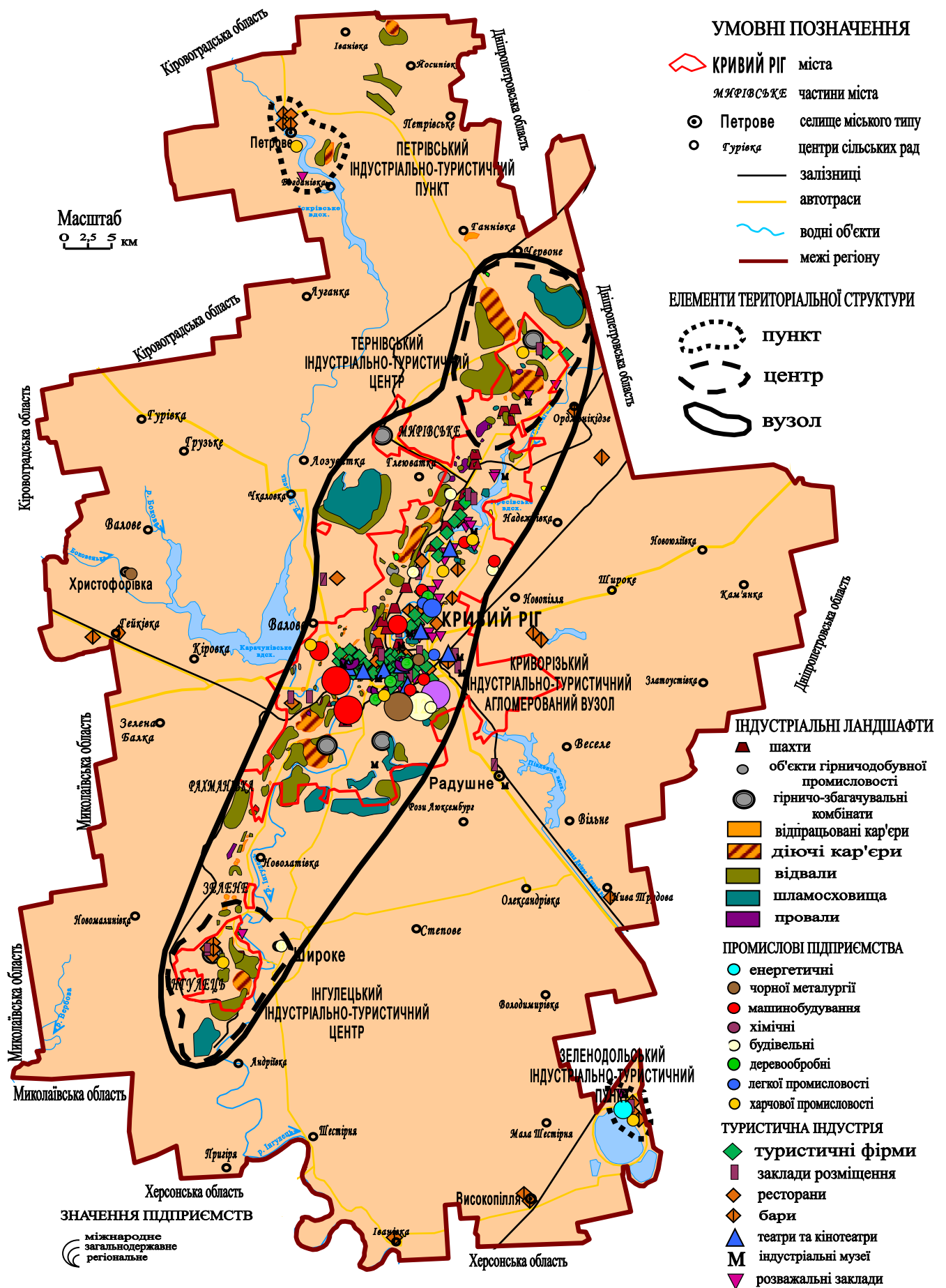

Рис.3. Територіальна структура
Криворізького індустріально-туристичного району

У контексті розкриття даної проблематики було проведено соціологічне опитування, спрямоване на виявлення рівня зацікавленості ІТ мешканців Криворіжжя та надання подальших рекомендацій задля його розвитку. Соціологічне дослідження включало анкетування різних цільових груп населення Криворіжжя та опитування керівників промислових підприємств і туристичних установ. Мета дослідження полягала у виявленні ставлення цільової групи до індустріально-туристичної проблематики, загальної поінформативності про індустріальний туризм, бажання та готовність брати участь у турах індустріального спрямування, оцінку перспектив Криворіжжя щодо розвитку ІТ з позиції мешканців регіону. Загалом було опитано 800 осіб, що становить 1% від загальної кількості мешканців регіону.

Проведене дослідження показало, що найвищий рівень знань та бажання займатися ІТ продемонструвало молоде покоління (65,3% респондентів), досить високий інтерес також у людей середнього віку (39,4%). До практичних занять ІТ більш схильні представники чоловічої статі (58,1). Серед потенційних споживачів індустріально-туристичного продукту переважають студенти (69,8%), школярі (71,6), працівники науки, освіти та культури (61,0), дещо меншою мірою - безробітні (52,3%) та підприємці (42,7%). Серед галузей промисловості найбільший інтерес викликає харчова (35,3%), гірничовидобувна (29,6%) та металургійна (25,4%).

Опитування керівників промислових та туристичних підприємств засвідчило їх високий рівень поінформованості про ІТ і водночас відсутність бажання ініціювати становлення даного напрямку на теренах Криворіжжя. Керівники промислових підприємств аргументували це нерентабельністю, негативним впливом на виробничий процес та неможливістю зберегти при цьому виробничу таємницю; керівники туристичних підприємств посилялися на відсутність кваліфікованих спеціалістів та проблематичність потрапляння до функціонуючих підприємств.

На основі аналізу ступеня розвиненості господарства, його спеціалізації, кількісних показників діяльності туристичної індустрії та промисловості, їх територіальної концентрації, було проведено індустріально-туристичне районування Криворіжжя. В межах Криворізького ІТР відповідно до спеціалізації ІТ та кількісних ознак діяльності виділені індустріально-туристичні підрайони. На теренах Криворізького ІТР було виділено 7 підрайонів: Північний гірничопромисловий, Центральний багатофункціональний, Південно-Східний фабрично-заводський, Південний гірничопромисловий, Західний старопромисловий, Інгулецький гірничопромисловий та Зеленодольський енергетичний (рис. 4).

Відповідно до авторської методики визначення індустріально-туристичного рейтингу території було здійснено оцінювання індустріально-туристичного потенціалу підрайонів Криворіжжя. Оцінювання здійснювалося за двома блоками показників: індустріальному (17 ознак) та туристичному (20 ознак) за п'ятибальною

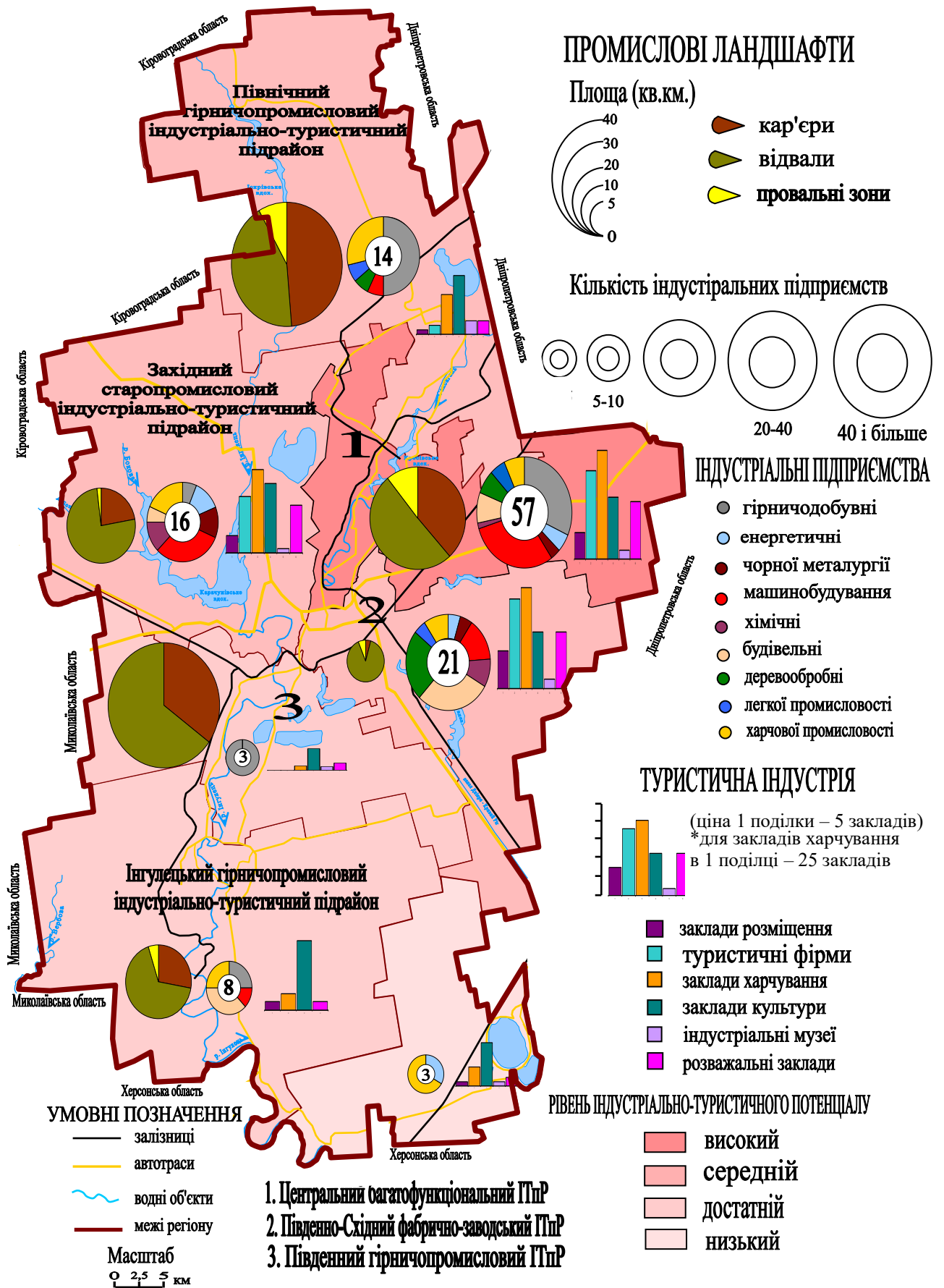

Рис.4. Індустріально-туристичні підрайони Криворіжжя та характеристика їхнього потенціалу

шкалою і середнє значення цих показників інтерпретоване як рейтингова оцінка. Проведене оцінювання виявило значні територіальні диспропорції у розміщенні індустриальних та туристичних підприємств, оскільки не завжди високим показникам в індустриальному блоці відповідають такі ж високі показники в туристичному блоці. Найвищі рейтингові оцінки в індустриальному блоці мають Центральний підрайон – 4,54, Північний та Південний підрайони, відповідно 4,48 та 3,26. У туристичному блоці лідерами є Південно-Східний підрайон – 4,44, Центральний підрайон – 4,42 та Західний підрайон – 4,21.

За результатами інтегральної рейтингової оцінки виділено чотири типи підрайонів Криворіжжя: 1) з високим рівнем індустриально-туристичного потенціалу (4,01 – 5 балів) – Центральний багатофункціональний підрайон (4,48); 2) з середнім рівнем (3,01 – 4,00 бали – Західний старопромисловий підрайон (3,66), Північний гірничопромисловий підрайон (3,39), Південно-Східний фабрично-заводський підрайон (3,36); 3) з достатнім рівнем (2,01 – 3,00 бали) – Інгулецький гірничопромисловий підрайон (2,49), Південний гірничопромисловий підрайон (2,20); 4) з низьким рівнем (менше 2,00 балів) індустриально-туристичного потенціалу (4,01 – 5 балів) – Центральний багатофункціональний підрайон (4,48); 2) з середнім рівнем (3,01 – 4,00 бали – Західний старопромисловий підрайон (3,66), Північний гірничопромисловий підрайон (3,39), Південно-Східний фабрично-заводський підрайон (3,36); 3) з достатнім рівнем (2,01 – 3,00 бали) – Інгулецький гірничопромисловий підрайон – Зеленодольський енергетичний підрайон (1,42).

Стратегія просування на туристичний ринок індустриально-туристичного продукту Криворіжжя базується на геомаркетинговій методиці, в основу якої покладено SWOT-аналіз ІТ Криворіжжя, в результаті чого визначено його сильні та слабкі сторони, розкриті загрози та потенційні можливості. Створено базу даних індустриальних об'єктів, розкриті їхні морфометричні параметри. Розроблено «Туристичний паспорт Криворіжжя», в якому систематизовано інформацію про природні, культурно-історичні та інфраструктурні туристичні ресурси Криворіжжя. Створено проект «Концепції розвитку ІТ в Україні до 2015 року», в якому розкрито систему концептуальних заходів по становленню ІТ в нашій країні та механізм їх реалізації. Розроблена «Програма розвитку ІТ в Дніпропетровській області на 2010-2020 роки», в якій визначені заходи по розвитку ІТ в даному регіоні. Створено проект *індустріально-туристичного парку* «Індустріальне Криворіжжя», що має виконувати культурно-освітні, науково-дослідні, рекреаційні функції та створюється з метою збереження антропогенних комплексів та індустриальних об'єктів наукової, історичної, пізнавальної та естетичної цінності. Розроблено також 4 тематичних *індустріально-туристичних маршрути* - заздалегідь спланованих та регламентованих у

часі напрямків пересування туристів індустріальними ландшафтами з метою ознайомлення з індустріальними об'єктами, а також 7 маршрутів по кожному з виділених індустріально-туристичних підрайонів.

Дотримання принципів збалансованого розвитку у використанні трансформованих антропогенних ландшафтів Криворіжжя базується на пошуках науково обґрунтованих шляхів оптимізації індустріального середовища, визначення стратегії та тактики раціонального використання наявних геотехсистем, виявленні факторів, що стимулюють та лімітують сталий розвиток індустріально-туристичної діяльності з метою урізноманітнення та вдосконалення використання індустріального середовища у туристичних цілях.

ВИСНОВКИ

У процесі дисертаційного дослідження вирішено важливе наукове завдання – розроблено, обґрунтовано та апробовано теоретико-методичні основи суспільно-географічного дослідження територіальної організації ІТ на Криворіжжі на основі оцінки його ресурсної та інфраструктурної бази для розвитку даного виду туризму, перспективного для регіонів промислової спеціалізації.

Основні теоретичні та практичні результати проведеного дослідження наступні:

1. Індустріальний туризм трактується як вид туризму, зосереджений у промислових регіонах і спрямований на задоволення пізнавальних, професійних, ділових інтересів на основі використання індустріальної спадщини (індустріальних ландшафтів, індустріальної архітектури, відвідування як функціонуючих, так і непрацюючих підприємств). Індустріальний туризм займає міждисциплінарне положення, так як базисом для його розвитку являються індустріальні об'єкти та ландшафти, а ефективне функціонування забезпечують підприємства туристичної індустрії.

Територіальна організація ІТ визначається як науково обґрунтоване просторове поєднання індустріального та туристичного потенціалу території, що в процесі взаємодії формують індустріально-туристичний комплекс (ІТК). В свою чергу, ІТК – складне й диверсифіковане утворення, яке об'єднує та інтегрує індустріальні підприємства та заклади туристичної індустрії, спрямоване на забезпечення оптимальних умов відвідування індустріальних об'єктів.

2. Встановлено, що ІТ активізувався у 80-х рр. ХХ ст. Основними осередками ІТ діяльності є підприємства Західної Європи та Північної Америки. В Україні становлення ІТ знаходиться в зародковому стані, заклади, що його практикують, мають поодинокі розповсюдження.

3. Виявлено, що умовами формування та функціонування ІТ є: наявність в районі індустріально-туристичних ресурсів; достатність розвитку

туристичної інфраструктури; достатній рівень сервісу; укомплектованість туристичної сфери висококваліфікованими кадрами; наявність туристичних підприємств, що організовують індустріально-туристичні маршрути; достатній розвиток інформаційного забезпечення туристичного бізнесу; забезпечення повної безпеки туристів; змістовна рекламна кампанія та наявність інноваційних наукових розробок індустріально-туристичної тематики.

4. Розроблена авторська методика суспільно-географічного дослідження територіальної організації ІТ дозволила розкрити стимулюючі та лімітуючі фактори розвитку індустріально-туристичної діяльності, а також виявити елементи територіальної структури ІТ, провести їх типізацію, визначити індустріально-туристичний рейтинг території як показник, що визначає ступінь придатності для туристичної діяльності індустріальних об'єктів та закладів туристичної індустрії. Відповідно до розробленого рейтингу проведе районування та дано рейтингову оцінку кожного індустріально-туристичного підрайону за складовими індустріального (естетична оцінка антропогенних ландшафтів, морфометричні характеристики кар'єрів, відвалів, працюючих та не функціонуючих шахт, фабрично-заводських об'єктів, не функціонуючих індустріальних об'єктів) та туристичного блоку (кількісні та якісні параметри закладів розміщення, туристичних підприємств, закладів харчування, транспорту, індустрії дозвілля).

5. Аналіз ресурсної бази Криворіжжя дозволяє зробити висновок, що дана територія має найкращі в нашій країні передумови для становлення ІТ, оскільки володіє низкою унікальних промислових об'єктів. Ресурсна база Криворіжжя в силу свого ландшафтного різноманіття, наявності повного спектру антропогенних ландшафтів як гірничодобувного, так і фабрично-заводського типу, здатна задовольнити інтереси та потреби індустріальних туристів. Гірничопромислові об'єкти представлені ГЗК, шахтами, кар'єрами, відвалами, провальними зонами, зонами зсуву, шламосховищами. База фабрично-заводських об'єктів включає металургійні, енергетичні, машинобудівні, хімічні, будівельні, деревообробні підприємства, підприємств легкої та харчової промисловості.

6. На Криворіжжі для прийому туристів існує досить потужна інфраструктура, представлена закладами для тимчасового перебування, туристичними підприємствами, об'єктами громадського харчування, мережею культурних, розважальних, спортивних закладів, досить розвиненим автомобільним, залізничним транспортом та авіасполученням. І хоча більшість об'єктів туристичної індустрії Криворіжжя не відповідають міжнародним стандартам, потребуючи цілковитої модернізації, однак за кількісними показниками вони повністю можуть задовольнити вимоги середньостатистичних туристів.

7. Опитування мешканців Криворіжжя засвідчило високий інтерес до ІТ з боку молоді та доволі значну зацікавленість у людей середнього віку.

Бажання відвідати індустриальні об'єкти виявили студенти, школярі, працівники науки, освіти та культури, підприємці та безробітні. Найбільшу зацікавленість викликають харчова, гірничодобувна та металургійна промисловість. Перспективи Криворіжжя щодо розвитку ІТ як дуже добрі оцінюють 18,25% респондентів, як добрі – 37,25%, задовільні – 31,13%, незадовільні – 13,37%.

8. Індустриально-туристичний район – це територія, цілісна за потенціалом здійснення туристичної діяльності та організацією споживання туристичного продукту, ґрунтованого на використанні генетично взаємопов'язаних індустриальних об'єктів, які, маючи певні атрактивні властивості, здатні викликати інтерес та забезпечувати яскраві враження туристів. В межах індустриально-туристичного району можна виділити таксономічні одиниці нижчого рангу – підрайони. Відповідно до рівня індустриально-туристичного потенціалу в межах Криворіжжя виділено чотири типи підрайонів: 1) з високим рівнем індустриально-туристичного потенціалу - Центральний багатофункціональний підрайон; 2) з середнім рівнем - Західний старопромисловий підрайон, Північний гірничопромисловий підрайон, Південно-Східний фабрично-заводський підрайон; 3) з достатнім рівнем - Інгулецький гірничопромисловий підрайон, Південний гірничопромисловий підрайон; 4) з низьким рівнем - Зеленодольський енергетичний підрайон.

9. Геомаркетингова стратегія просування на туристичний ринок індустриально-туристичного продукту Криворіжжя, здійснена на основі SWOT-аналізу ІТ, передбачає впровадження комплексу заходів зі створення реєстру індустриально-туристичних об'єктів, залучення інвесторів, інституалізації кількох індустриально-туристичних парків, розробку низки туристичних маршрутів, впровадження програм та проектів розвитку ІТ в районі.

10. Задля оптимізації та активізації розвитку індустриально-туристичної діяльності варто вжити низку заходів, серед яких, організаційно-правові (створення координаційної ради з питань розвитку індустриального туризму Криворіжжя, організація сучасної інформаційно-маркетингової та екскурсійно-методичної служби, законодавче оформлення індустриально-туристичної галузі); соціально-економічні (соціологічні дослідження туристичних вподобань населення, вивчення рівня туристичного потенціалу території Криворізького регіону для різних видів туризму, підготовка спеціалістів для забезпечення туристичної індустрії кваліфікованими кадрами); інженерно-технічні (модернізація наявних та створення нових об'єктів туристичної індустрії), що дозволить сформувати туристичний імідж Криворіжжя.

ОСНОВНІ ПУБЛІКАЦІЇ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових наукових виданнях

1. *Пацюк В. С.* Індустріальний туризм і перспективи його розвитку в Україні / В. С. Пацюк // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Географія. - Вінниця, 2008. – Вип. 15. – С. 82–85.

2. *Пацюк В. С.* Індустрія дозвілля як складова туристичної сфери / В. С. Пацюк // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія Географія. – 2008. - Випуск 55. – С.51–52.

3. *Пацюк В. С.* Особливості використання антропогенних ландшафтів у рекреаційно-туристичній діяльності / В. С. Пацюк // Фізична географія та геоморфологія. - К. : ВГЛ «Обрії», 2008. - Вип. 54. - С. 83–89.

4. *Пацюк В. С.* Індустріальна культура промислових регіонів України як передумова розвитку в них туризму / В. С. Пацюк // Культура народів Причорномор'я. – 2010. – №178. – С.56–58.

5. *Пацюк В. С.* Особливості становлення індустріального туризму на туристичному ринку України / В. С. Пацюк // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія Географія. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2010. — Випуск 57. – С.47–49.

6. *Пацюк В. С.* Особливості створення індустріально-туристичних маршрутів / В. С. Пацюк // Географія та туризм: Наук. зб. / Ред. кол.: Я. Б. Олійник (відп. ред.) та ін. – К.: Альтерпрес, 2010. – Вип. 8. – С. 176–182.

7. *Пацюк В. С.* Аналіз ресурсної бази Криворіжжя щодо розвитку індустріального туризму / В. С. Пацюк // Наукові записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. – Сімферополь: Інф.-вид. відділ ТНУ, 2011. – Т. 24 (63). – №2. – Частина 2. – С. 314–317. – (Серія «Географія»).

8. *Пацюк В. С.* Індустріальні об'єкти України як перспективні туристичні дестинації ЄВРО-2012 / В. С. Пацюк // Географія та туризм: Наук. зб. / Ред. кол.: Я. Б. Олійник (відп. ред.) та ін. – К.: Альтерпрес, 2011. – Вип. 13. – С. 90 - 95.

9. *Пацюк В. С.* Соціогеографічний аналіз ставлення мешканців Криворіжжя до розвитку індустріального туризму / В. С. Пацюк // Географія та туризм: Наук. зб. / Ред. кол.: Я. Б. Олійник (відп. ред.) та ін. – К.: Альтерпрес, 2011. – Вип. 11. – С. 58–63.

Публікації в інших виданнях, тези наукових доповідей

10. *Пацюк В. С.* Аналіз територіальної організації туристичної індустрії м. Кривий Ріг та її придатності до розвитку альтернативних видів туризму / В. С. Пацюк // Географічні дослідження Кривбасу. Фізична

географія, економічна і соціальна географія, геоекологія, історія географічних досліджень: Матеріали кафедральних науково-дослідних тем. – Кривий Ріг: КДПУ, 2006. – С. 92–98.

11. *Пацюк В. С.* Перспективи розвитку туризму у промисловому місті (на прикладі Кривого Рогу) / В. С. Пацюк // Екологія і раціональне природокористування: Збірник наукових праць Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка. – 2006. – С. 208–213.

12. *Пацюк В. С.* Індустріальні ландшафти як основа створення Криворізького техногенно-туристичного комплексу / В. С. Пацюк // Індустріальна спадщина в культурі і ландшафті: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. Київ, 23 – 26 травня 2007р. / Науковий вісник Інституту дизайну і ландшафтного мистецтва Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв. Випуск 4. / Відповідальний редактор Ю. Г. Тютюнник. – К., 2007. – С. 215–219.

13. *Пацюк В. С.* Особливості розвитку туризму в індустріальних центрах України / В. С. Пацюк // Наукова парадигма географічної освіти України в ХХІ столітті: Збірник наукових статей ІІІ Міжвузівської науково-практичної конференції 19 грудня 2007 року. – Донецьк: ДІСО, 2007. – С. 290–296.

14. *Пацюк В. С.* Фактори розвитку туристичної індустрії промислового міста / В. С. Пацюк // Молоді науковці - географічній науці. Матеріали наукової конференції (Київ, 24 - 25 жовтня 2007 року). – К.: ВГЛ «Обрії». 2007. – С. 111–114.

15. *Пацюк В. С.* Індустрія дозвілля та особливості її становлення у м. Кривий Ріг / В. С. Пацюк // Шевченківська весна: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених, присвяченої 90-річчю з дня заснування Українського Студентського Наукового Товариства Київського Університету Святого Володимира. - Вип. VI: У 4-х част. – Ч.1 / За заг. ред. проф. О. К. Закусила. – К.: Обрії, 2008. – С. 103–106.

16. *Пацюк В. С.* Передумови та перспективи формування на теренах Криворіжжя індустріально-туристичного парку / В. С. Пацюк // Індустріальна спадщина в культурі і ландшафті: Матеріали ІІІ Міжнародної наукової конференції (м. Кривий Ріг, 1 – 4 жовтня 2008 р.): у 2 ч. / Редкол.: В. Л. Казаков (відп. ред.) та ін. – Ч.1. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2008. – С. 177–181.

17. *Пацюк В. С.* Перспективи виведення великих промислових міст України на туристичний ринок / В. С. Пацюк // Географія в інформаційному суспільстві. Зб. наук. праць. У 4-х тт. – К.: ВГЛ Обрії, 2008. – Т. IV. – С. 238–240.

18. *Пацюк В. С.* Пріоритетні напрямки розвитку туризму в індустріальних центрах / В. С. Пацюк // Географічна освіта і національна самосвідомість: актуальні проблеми їх формування: Збірник тез

Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції 26 березня 2008 року. - Донецьк: ДІСО, 2008. – С. 195–197.

19. *Пацюк В. С.* Промислові екскурсії та їх види / В. С. Пацюк // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих науковців «Регіон – 2008: суспільно-географічні аспекти» (17 - 18 квітня 2008 року, м. Харків). / Гол. ред. колегії К. А. Нємець // РВВ Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Харків, 2008. – С.127–130.

20. *Пацюк В. С.* Аналіз світового досвіду розвитку індустріального туризму / В. С. Пацюк // Географія та туризм: Наук. зб. / Ред. кол.: Я. Б. Олійник (відп. ред.) та ін. – К.: ЛГТ, 2009. – Вип. 3. – С. 39–44.

21. *Пацюк В. С.* Ідентифікаційні ознаки індустріального туризму / В. С. Пацюк // Географія, екологія, геологія: перший досвід наукових досліджень: Матеріали VI Міжнародної наукової конференції студентів і аспірантів, присвяченої 255-річчю від дня народження першовідкривача криворізьких руд Василя Зуєва / За ред. проф. Л. І. Зеленської. – К.: ДНВП «Картографія», 2009. – Вип. 6. – С. 438–440.

22. *Пацюк В. С.* Використання індустріальних ландшафтів Криворіжжя в спортивно-туристичній діяльності / В. С. Пацюк // Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»: Науково-теоретичний збірник. – Переяслав Хмельницький, ПП «СКД», 2009. – С. 218–220.

23. *Пацюк В. С.* Індустріальний туризм та його особливості / В. С. Пацюк // Географія та туризм: Наук. зб. / Ред. кол.: Я. Б. Олійник (відп. ред.) та ін.. – К.: ЛГТ, 2009. – Вип. 2. – С. 104–109.

24. *Пацюк В. С.* Індустріальний туризм як найперспективніший напрямок розвитку туризму на теренах Східної України / В. С. Пацюк // Туристична індустрія: сучасний стан та пріоритети розвитку: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (6-7 травня 2009 р., м. Луганськ). – Вип. 4 – Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2009. – 89–94 с.

25. *Пацюк В. С.* Історія розвитку індустріального туризму зарубезом / В. С. Пацюк // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих науковців «Регіон - 2009: суспільно-географічні аспекти» (23 - 24 квітня 2009 року, м. Харків) / Гол. ред. колегії К. А. Нємець. // РВВ Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Харків, 2009. - С.214 - 217.

26. *Пацюк В. С., Килимчук А.Ю.* Основні етапи розвитку туризму на Криворіжжі / В. С. Пацюк, А. Ю. Килимчук // Географічні дослідження Кривбасу. Фізична географія, економічна і соціальна географія, геоecологія, історія географічних досліджень: Матеріали кафедральних науково-дослідних тем. – Вип. 4. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2009. – С. 138–144.

Особистий внесок: виділено та структуровано етапи розвитку туризму на Криворіжжі.

27. *Пацюк В. С.* Аналіз ставлення мешканців Криворіжжя до туризму / В. С. Пацюк // Географічні дослідження Кривбасу. Фізична географія, економічна і соціальна географія, геоекологія, історія географічних досліджень: матеріали кафедральних науково-дослідних тем. – Вип. 5. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2010. – С. 169–173.

28. *Пацюк В. С.* Індустріальний туризм як засіб покращення туристичного іміджу Дніпропетровщини / В. С. Пацюк // Географія, екологія, геологія: досвід наукових досліджень: Матеріали VII Міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів і молодих вчених / За ред. проф. Л. І. Зеленської. – Дніпропетровськ: ІМА-прес, 2010. - Вип.7. – С.260–261.

29. *Пацюк В. С.* Індустріально-туристичні маршрути та їх різновиди / В. С. Пацюк // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих науковців “Реґіон-2010: суспільно-географічні аспекти” (15 - 16 квітня 2010 року, м. Харків) / Гол. ред. колегії К. А. Немець // РВВ Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Харків, 2010. – С. 247–250.

30. *Пацюк В. С.* Маркетингова стратегія виходу індустріальних регіонів на туристичний ринок України / В. С. Пацюк // Туристичний бізнес: світові тенденції та національні пріоритети. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 21 – 22 травня 2010 року. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. – С.147 – 154.

31. *Пацюк В. С.* Підприємства важкої промисловості як об’єкти індустріального туризму / В. С. Пацюк // Туристична індустрія: сучасний стан та пріоритети розвитку: Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (6-7 травня 2010 р., м. Луганськ). – Вип. 5. – Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. – С. 148–154.

32. *Пацюк В. С.* Видова структура індустріального туризму як перспективного напрямку міжнародного туризму / В. С. Пацюк // Матеріали II Міжнародній науково-практичній конференції «Краєзнавство і туризм у соціокультурному розвитку особистості» 24-25 лютого 2011 року. – Глухів: РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка. – 2011. – С. 97 – 100.

АНОТАЦІЯ

Пацюк В. С. Територіальна організація індустріального туризму Криворіжжя. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата географічних наук за спеціальністю 11.00.02 – економічна та соціальна географія. – Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, Київ, 2011.

У дисертаційній роботі поглиблено теоретико-методологічні засади суспільно-географічного дослідження територіальної організації індустріального туризму, розкрито його структуру, визначено місце та зв’язки в туризмі. Зроблено суспільно-географічну оцінку впливу чинників

формування та функціонування індустріального туризму на Криворіжжі. Здійснено ретроспективний аналіз становлення індустріального туризму в даному регіоні. Виявлено та проаналізовано тенденції розвитку індустрії туризму Криворіжжя за період незалежності та її сучасний рівень сформованості. Розкрито науково-змістовну сутність індустріально-туристичного комплексу, визначено його структурні елементи. Проведене районування дозволило виділити сім індустріально-туристичних районів Криворізького регіону, провести їхню рейтингову оцінку за індустріально-туристичним потенціалом. Розроблена серія картосхем забезпеченості Криворізького регіону індустріально-туристичними ресурсами та районування. Розроблено маркетингову стратегію виходу індустріального туризму Криворіжжя на ринок туристичних послуг України. Запропоновано низку рекомендацій щодо розвитку індустріального туризму та оптимізації територіальної організації індустріального туризму Криворіжжя.

Ключові слова: індустріальний туризм, індустріально-туристичний комплекс, індустріальні ландшафти, об'єкти індустріального туризму, індустріально-туристичне районування, індустріально-туристичний рейтинг, індустріально-туристичний маршрут, територіальна організація індустріального туризму.

АННОТАЦИЯ

Пацюк В. С. Территориальная организация индустриального туризма Криворожья. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата географических наук по специальности 11.00.02 – экономическая и социальная география. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, 2011.

В диссертационной работе усовершенствованы теоретико-методологические принципы исследования территориальной организации индустриального туризма, раскрыто видовую структуру данного туристического направления.

Уделено внимание обоснованию понятия «индустриальный туризм» как вид активного туризма, сосредоточенного в промышленных районах. Обозначена структура данного туристического направления, его место и роль в туризме. Раскрыта научно-содержательная сущность индустриально-туристического комплекса, определены его структурные элементы. Проанализированы условия и факторы его формирования и функционирования, систематизирован мировой опыт становления данного туристического направления, разработан методический аппарат исследования данной проблематики.

Разработаны критерии выделения Криворожья как индустриально-туристического района, осуществлен ретроспективный анализ становления индустриального туризма в данном районе. Обнаружено и проанализировано тенденции развития индустрии туризма Криворожья за период

независимость и ее современный уровень сформированности. Рассмотрено и оценено ресурсную базу Криворожя пригодную для развития индустриального туризма, которая представлена как горнопромышленными, так и фабрично-заводскими объектами.

Проведено районирование Криворожя за условиями развития индустриального туризма, на основании чего выделено семь индустриально-туристических районов Криворожя, представлена методика рейтинговой оценки их индустриально-туристического потенциала. Разработана серия картосхем обеспеченности Криворожского района индустриально-туристическими ресурсами. Приведены результаты ряда социологических опросов по выявлению уровня заинтересованности индустриальным туризмом жителей Криворожя. Предоставлена маркетинговая стратегия выхода индустриального туризма Криворожя на рынок туристических услуг Украины. Предложен ряд рекомендаций относительно развития индустриального туризма и оптимизации размещения заведений туристической индустрии Криворожя.

Ключевые слова: индустриальный туризм, индустриально-туристический комплекс, индустриальные ландшафты, объекты индустриального туризма, индустриально-туристическое районирование, индустриально-туристический рейтинг, индустриально-туристический маршрут, территориальная организация индустриального туризма.

SUMMARY

Patsiuk Viktoriia/ Territorial organization of industrial tourism of Kryvy Rih. - Manuscript.

Dissertation on conferment of the scientific degree of candidate of geographical sciences on speciality 11.00.02 - Economic and Social Geography. - Kyiv National Taras Shevchenko University, Kyiv, 2011.

Theoretical and methodological principles of research of territorial organization of industrial tourism are deepened in the dissertation work, the specific structure of this tourist direction is shown. Social-geographical estimation of influencing of factors of forming and functioning of industrial tourism on Kryvy Rih is made. Retrospective analysis of formation of industrial tourism in this region is carried out. It and The progress trends of industry of tourism of Kryvy Rih during the period of independence and its contemporary level is discovered and analysed. Scientific and content essence of industrial-tourist complex is shown, its structural elements are defined. Seven industrial-tourist districts of Kryvy Rih region are selected, a method of rating estimation of their industrial-tourist potential is presented. Series of schematic maps of provision of the region Kryvy Rih by industrial-tourist resources are developed. Marketing strategy for industrial tourism of Kryvy Rih to join the market of tourist services of Ukraine is presented. A row of recommendations in relation to delopment of industrial

tourism and optimization of placement of establishments of tourist industry of Kryvy Rih is suggested.

Keywords: industrial tourism, industrial-tourist complex, industrial landscapes, objects of industrial tourism, industrial-tourist districting, industrial-tourist rating, industrial-tourist route, territorial organization of industrial tourism.

Пацюк Вікторія Сергіївна

Територіальна організація індустріального туризму Криворіжжя

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата географічних наук
за спеціальністю 11.00.02 – Економічна та соціальна географія

Підписано до друку 15.09.2011.

Формат 60х90/16. Папір офсетний. Друк офсетний.

Ум.-др. арк. – 0,9. Авт. арк. – 0,9.

Тираж – 100 прим. Замовлення № 09-09

Друкарня СПД Щербенок С.Г.

Свідотство ДП № 126-р від 20.09.11 р.

вул. Рокоссовського, 5/3, м. Кривий Ріг, 50027

тел.: (0564) 92-20-77.